

Derleyen KEMAL VAROL • Memleket Garları

KEMAL VAROL 1977 Diyarbakır-Ergani doğumlu. Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi mezunu. Çeşitli dergi ve gazetelerde roman, şiir ve müzikle ilgili eleştiri yazıları yazdı. *Yas Yüzükleri*, *Kin Divanı*, *Temmuzun On Sekizi* adlarını taşıyan üç şiir kitabı; *Jar* adlı bir romanı ve Türk edebiyatından demiryolu konulu öyküleri bir araya getirdiği *Demiryolu Öyküleri* adlı bir derlemesi yayımlandı.

İletişim Yayınları 1716 • Memleket Kitapları 18

ISBN-13: 978-975-05-1009-0

© 2012 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2012, İstanbul

EDİTÖR Tanıl Bora

DİZİ KAPAK TASARIMI Ümit Kıvanç

KAPAK Suat Aysu

KAPAK RESMİ Eray Özcan, “Haydarpaşa” (detay), 2008

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Ayten Koçal

BASKI ve *CLT* Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Cağaloğlu 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

Derleyen
KEMAL VAROL

Memleket Garları

İÇİNDEKİLER

Önsöz	
KEMAL VAROL.....	7
<i>Haydarpaşa-Sirkeci garları</i>	
YONCA KÖSEBAY ERKAN.....	11
<i>Tarihin gizlendiği Hadımköy Tren İstasyonu</i>	
YONCA KÖSEBAY ERKAN.....	37
<i>Demiryolu ve çocuk</i>	
ORHAN BERENT.....	57
<i>Akhisar'dan çıktım başım selamet</i>	
AHMET BÜKE.....	75
<i>Eskişehir Garı: Yolgeçen garı</i>	
HAYDAR ERGÜLEN.....	79
<i>Ankara'nın garına bak</i>	
MEHMET AYCI.....	93
<i>Bu tren bir hayattır</i>	
MUSTAFA UÇAR.....	105

<i>Nehirler ve kapılar şehrinde gar hikâyeleri</i> SİDDİK AKBAYIR.....	127
<i>Adana Tren Garı</i> BEHÇET ÇELİK.....	153
<i>Erzurum Tren Garı: Gönümün bir parçasında ışılan zamanın simgesi</i> FERİDUN ANDAÇ.....	167
<i>İskenderun Garı</i> ERDOĞAN YENER.....	187
<i>Tren gelir, hoş mu gelir?</i> ŞEYHMUS DİKEN.....	193
<i>Tayin ve hatıralar: Batman Garı (1969-1979)</i> ADNAN ÖZER.....	205
<i>Kurtalan Garı ve ilk tren yolculuğum</i> ENVER SEZGİN.....	211
YAZARLAR.....	220

Önsöz

KEMAL VAROL

Çocukken, *Ümit Yolcuları* adlı bir çocuk kitabı geçti elim. Evden kaçan iki çocuğun başından geçen hazin olayları anlatan o kitap bütün çocukluğum boyunca zaman zaman yokladı beni. Kitabı her okuduğumda, her çocuk gibi benim de aklımdan evden kaçmak fikri geçti. Hem de sayısız kez. Üstelik, bu evden kaçma eylemi nedense bir tek trenler vasıtasıyla hayata geçiyordu hayallerimde. Ama hiçbir zaman buna teşebbüs edemedim. Çünkü tek görevi rayları kontrol etmek, ara sıra da karın veya devrilen bir trenin kapadığı yolları açmak olan demiryolu işçisi babamın sürekli gar binasında oturduğunu düşünürdüm. Hareket diskini benim için bir türlü havaya kaldırmayacağından, buna izin veremeyeceğinden, yola çıksam bile birkaç gar sonra beni bulacağından korkardım. Bu yüzden de hafta sonları, o işte olmadığı zamanlar gizlice tren garına süzülür, nedense suyu hep soğuk akan çeşmesinde yüzümü yıkar ve bir türlü gidemediğim yola göz dikerdim. Lojmanda oturan diğer çocuklara imrenmeyle bakar, o ahşap evlerin, su kulesinin, bekleme salonunun, depoların çevresinde gezinip eve dönerdim

sıkıntıyla. Babamın rayların altından çekip aldığı çürümüş, katrana bulanmış kütükleri çıra niyetine sobaya yerleştirir ve çatır çutur yanan sobadan yayılan ışıkla evimizin tavanına bakardım.

Diğer ağabeylerim gibi evden kaçamamakla birlikte uzak şehirlere ilk yolculuğumu trenle yaptım. Demiryolu çalışanlarına yılda iki defa ücretsiz seyahat yapma hakkı veren permiyle üç gün üç gece süren bir yolculuk sonucu yataklı trenle İstanbul'a gittiğimi anımsıyorum. Ama aklımda İstanbul'dan çok geçip gittiğimiz karlı yolların, işlevsel olduğu kadar büyük bir özenle yapıldığı intibai yaratan köprülerin, hepimizin genzini dumanla dolduran tünellerin, nensizce beklediğimiz garların izi kalmış sadece. Babam sabırlıydı. Trenin neden hareket etmediğini, ne zaman yola çıkacağını tekrar tekrar anlatır ama benim sabırsız bacaklarım koltuğa basarak camın yanındaki yemek masasına tutunur ve etrafı süzen şaşkın gövdeme dayanak olurdu. Yol tutmasına iyi gelen nane şekeri, hayatımda ilk kez gördüğüm oyuncaklar, trenin beklediği şehirle özdeşleşmiş yiyecekler satan seyyar satıcılar, etrafta dolaşan dilenci ve deliler bir trenden inip diğerine binerken daha da sabırsızlanır ve daha gerilere, demiryolu lojmanlarının penceresinden garda bekleyenleri izleyen memur ve işçi çocuklarıyla, yani yolun sahibi olmalarına rağmen yola çıkamamış çocuklarla göz göze gelirdim.

Babam otuz yıl boyunca kasabanın uzağındaki tren istasyonunda çalıştı. Ne tayin istedi, ne de başka bir yöne gitme isteği duydu. Otuz yıl aynı rayları defalarca kontrol edip herhangi bir sorunla karşılaştığında şaşmaz bir görev bilinciyle yola müdahale etti arkadaşlarıyla birlikte. Her gün kilometrelerce yol yürüyüp bütün rayları onardıktan sonra da emekli oldu. Ama sonraları kimi tuhaflıklar yaşadık. Babam bazı günler ortadan kayboluyor, nereye gittiğini hiç kimse-

ye söylemiyordu. Emeklilik günlerinde demiryoluna yakın kahvehanelerde oturup gizli gizli trenleri izlediğini çok sonra fark ettim. Başka mesleklerle kıyaslanamayacak kadar bir dayanışma ruhuna sahip çalışma arkadaşlarını, rayların altına serilen o kütüklerin kokusunu, uzayıp giden rayları, iş çıkışı önünde durup soluklandığı gar binasını özlediğini o zaman anladım.

Benimse demiryollarıyla olan bağım sonraki yıllarda da devam etti. Ne zaman yolum bir şehre düşse o şehrin garını görmeyi, bekleme salonunda zaman geçirmeyi, gardaki görevlilerle vakit geçirmeyi, rayların yanına yöresine serpilen çakıl taşlarından avuçlamayı âdet haline getirdim. Duvardaki Zenith marka saatlere bakmayı, bilet gişesine elimi uzatmayı, duvardaki hareket saatlerini gösteren panolara bakmayı, hâlâ çalışıyorsa lokantasından yemek yemeyi, garların yanında yöresinde hayat süren çay bahçelerinde oturup yaklaşan trenlerin sesini dinlemeyi hiç terk etmedim.

Ama zamanla, tıpkı babam gibi gar binalarının da yaşlandığını, giderek eski önemlerini kaybettiğini de gördüm. Şüphesiz bu önem kaybının ilk işaretlerini tren garlarında görmek mümkündü. Öyle ya da böyle hayatımızda bir yere sahip olan garların günden güne nasıl çöktüklerini, yıkıma yüz tuttuklarını, bir zamanlar lojmanları, lokantaları ve sosyal tesisleriyle nam salan o büyülü yapıların giderek tenha bir mekâna döndüklerini, arazilerinin birer ikişer satıldığını, onarım adı altında birçok garın tahrip edildiğini, geriye estetikten yoksun binaların kaldığını görmek gerçekten de üzücüydü. Bu önem kaybında, gelişen ve çeşitlenen ulaşım imkânları kadar büyük yılların ihmali olan ulaşım politikalarının da payı vardı şüphesiz.

Bir gar kitabı yapmak için yola çıktığımızda, demiryollarını sadece bir ulaşım aracı olarak gören resmî zihniyetin aksine, ülkenin siyasal, toplumsal ve kültürel tarihini de içe-

ren nice hikâyeyle karşılaşmayı umuyorduk. Daha fazlasıyla karşılaştık. Her yazıya biraz daha yakından bakılınca gar binalarının söz konusu dönemin atmosferi kadar, o şehirlerin kendine has dinamiklerini de yansıttığını, sadece yolun değil aynı zamanda şehrin hikâyesini de tüm çarpıcılığıyla ortaya koyduğunu gördük.

Nostaljik birer figür olmaktan öte, hem bireylerin hem de ülkelerin tarihinde büyük önem taşıyan gar binalarının geçmişte hangi dinamiklerle örülü olduklarını göstermeye çalışan *Memleket Garları*, birbirinden bağımsız oldukları kadar hep aynı hat üzerinde hareket ettikleri için bazı ortak nirengi noktalarına da dikkat çekiyor. Doğudan batıya, kuzeyden güneye on dört gar binasına yer verilen bu kitapta, belli başlı büyük garların yanı sıra bazı ara garlara da uğrama ihtiyacı duyduk. Haydarpaşa Garı'yla başlayan yolculuğumuz Basmane, Ankara, Samsun, Adana, Eskişehir, Erzurum ve Diyarbakır gibi büyük garlara uğradıktan sonra son istasyon Kurtalan'la bitiyor. Büyük hikâyelerle örülü olan gar binaları kadar arada kalmış, belki de artık trenlerin durmaya bile tenezzül etmediği garların tarihini de bu kitaba taşımaya özen gösterdik. Öte yandan, taşıdıkları öneme rağmen bazı büyük garlar bu kitapta yer almıyor. Memleketin tüm garlarından ziyade bize küçük de olsa garlarla ilgili bir fikir verecek bu derlemede yer alan her garı, o şehirde yaşayan, o garla "hikâyesi" olan önemli yazarlarımız yazdı. Kitabın fikir babası Tamlı Bora kadar, yazılarıyla bu kitabın oluşmasına katkıda bulunan yazarlarımıza da teşekkür borçluyum.

Ocak, 2012